

2. Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Практикум по сказкотерапии. – СПб., 2000. – 310 с.
3. Маринушкина Е.Е. Развитие качеств личности как противостояние манипуляции сознанием / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 27-28 травня 2004 р., м. Київ “Профілактика психологічного насильства і маніпулювання свідомістю та розвиток критичного мислення в молодіжному середовищі. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2005. – С. 105-111.
4. Марченко В.В. Личностное развитие и рост как необходимое и достаточное условие профилактики насилия над личностью и манипулирования сознанием / Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 27-28 травня 2004 р., м. Київ “Профілактика психологічного насильства і маніпулювання свідомістю та розвиток критичного мислення в молодіжному середовищі. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2005. – С. 112-113.
5. Кліманська М.Б. Психологічні чинники схильності молоді до соціального утриманства: Автореф. дис. ... кандидата психол. наук / Інститут соціальної та політичної психології АПН України. – К., 2007. – 16 с.
6. Сидоренко Е.В. Тренинг влияния и противостояния влиянию. – СПб.: Речь, 2007. – 256 с.

The article is dedicated to the problem of manipulative interpersonal relations in adolescence videlicet to the questions of creation of psychological conditions of its precaution. Substantive and processual aspects of training special course of study are described in the article. The aim of this special course of study is creation of psychological conditions of precaution of manipulative interpersonal relations. The author formulates purpose and objectives of training, principles and methods of work. Special place in the article takes presentation of structure of special course of study for risk group “manipulators”.

Keywords: adolescence, training, precaution of manipulative interpersonal relations.

Отримано: 21.02.2010

ІДЕАЛЬНА МОДЕЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТРУКТУРИ АТРАКЦІЇ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

У статті розглядається проблема міжособистісної атракції як соціальної установки. Результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження представлені у вигляді ідеальної моделі соціально-психологічної структури атракції практичного психолога.

Ключові слова: атракція, міжособистісна взаємодія, соціально-психологічна структура атракції.

В статье рассматривается проблема межличностной аттракции как социальной установки. Результаты теоретического анализа и эмпирического исследования представлены в виде идеальной модели социально-психологической структуры аттракции практического психолога.

Ключевые слова: аттракция, межличностное взаимодействие, социально-психологическая структура аттракции.

Постановка проблеми. Питання міжособистісної взаємодії є одним з центральних в соціальній психології. Накопичений значний об'єм матеріалу з проблем як міжособистісного, так і міжгрупового спілкування, його структури, впливу різних чинників. Дослідниками підкреслюється необхідність і важливість урахування соціально-психологічних детермінант взаємодії, що дає змогу зрозуміти поведінку суб'єктів спілкування, а також прогнозувати варіанти її розвитку.

Існує велика кількість досліджень різних сторін феномена атракції, але відсутній єдиний погляд щодо вирішення цієї проблеми, немає чіткого визначення атракції і загальної теоретичної основи досліджень. Це призводить до протиріччя між необхідністю теоретико-методологічного обґрунтування досліджень атракції, з одного боку, й відсутності єдності в розумінні проблеми серед дослідників, – з другого. Тому виникає потреба у створенні концептуальної ідеальної моделі структури атракції, на яку можна спиратися під час роботи над даною темою.

Результати теоретичного аналізу. Проблема атракції активно досліджувалася в зарубіжній соціальній психології. З середини ХХ століття вона виділилася у спеціальний напрямок. Науковці прагнули виявити чинники, які сприяють виникненню атракції. Був накопичений величезний масив досліджень впливу на атракцію

таких змінних, як рівень IQ, фізична привабливість, схожість цінностей та ін. Проте, аналіз наявного матеріалу дозволяє відмітити, що ці дослідження досить ситуативні і, як правило, пов'язані з контекстом конкретного дослідження, внаслідок чого відсутній єдиний підхід до розуміння атракції як соціально-психологічного феномена, що є причиною існування безлічі теорій і концепцій, пояснюючих атракцію з різних точок зору (теорія Д. Левингера, А. Керкофа, Д. Бірна). Між тим, знання механізмів атракції відкриває можливість якісного аналізу взаємодії, сприяє підвищенню її ефективності. Врахування індивідуальних особливостей партнерів у контексті конкретної соціальної взаємодії, системи їх міжособистісних стосунків має велике значення для прогнозування й організації спілкування. Володіння інформацією про те, як і чому люди сходяться або, навпаки, не можуть порозумітися надає можливість практичному добутку соціально-психологічного знання.

У 60-х рр. в США склалися ряд авторських концепцій виникнення атракції, серед яких: когнітивно-розвиваючий підхід Т. Лікона, соціальний підхід А. Керкофа, екологічний підхід І. Алтмана, тріступінчастий підхід Д. Левингера, біхевіористський підхід Д. Бірна. Значний теоретичний потенціал для системного вивчення атракції закладений в працях Т. Ньюкома (1961), Д. Клора (1974), Т. Х'юстона (1974), Г. Келлі (1983), П. Райта (1969), Е. Аронсона (1972) та ін. Аналізу методології дослідження атракції присвячені роботи К. Кислера (1968), Д. Голдберга (1971), П. Райта (1969), А. Кристенсен (1983), Р. Латта (1976), Д. Петерсона (1983). Велика кількість робіт спрямована на виявлення чинників атракції, серед яких: схожість цінностей (Д. Бірн (1973), Д. Тоуї (1975), А. Тессер (1971), С. Дак (1975), Д. Неймейер (1981) та ін.), фізична привабливість (К. Дайон (1979), Т. Сильверман (1985), М. Кук (1981), Д. Бар-Тал (1984) та ін.), ситуаційний контекст (Д. Даттон (1974), С. Арон (1972), Р. Вітч (1986), Г. Стрибав (1974), Р. Шарабані (1987), Е. Хоффман (1976) та ін.), особливості сприйняття і оцінки (Л. Казьєр (1973), І. Кемпер (1978), М. Лернер (1974), М. Мартін (1983) та ін.). Окремо виділяються роботи з проблеми структури атракції (Д. Тедеші (1973), М. Каплан (1975), Е. Нисбет (1986)).

В Україні у загальнотеоретичному плані явище атракції розглядали В.П. Казміренко, А.Б. Коваленко, С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко, В.А. Семиченко, М.Н. Корнєв, Н.В. Скотна, В.М. Фомічова, Я.І. Український.

У вітчизняній психології зроблена спроба аналізу феномена атракції в контексті міжособистісних стосунків. Першим і, мабуть, єдиним фундаментальним дослідженням з проблеми атракції, що має

теоретико-методологічний характер, є робота Л.Я. Гозмана (1987), яка досі залишається найповнішим висвітленням різних питань, які стосуються визначення, структури, передумов і розвитку атракції [1].

Також дотичними до досліджень з проблем атракції є роботи Ю.Є. Альошиної (методика дослідження симпатії, 1986), Г.М. Бреслава (емоційна регуляція спілкування, 1984), О.О. Бодальова (механізми формування першого враження, чинники привабливості, 1982), І.С. Кона (розвиток і становлення дружби, 1984), Д.Т. Кемпбела (установка сприйняття, 1980), В.А. Лабунської (невербальний аспект атракції, 2001) та ін.

Наведені роботи мають цінний матеріал зі вказаного питання, проте недостатня міра розробленості проблеми у вітчизняній психології призводить до значних прогалин у цій галузі. В першу чергу, це пов'язано з недостатнім обсягом досліджень. По суті, проведені роботи одиничні й включені в контекст вивчення емоційних стосунків. Тим самим, феномен атракції розглядається дотично й не виділяється в окремий об'єкт дослідження.

Слабким місцем зарубіжних досліджень є надмірне спрощення розгляду властивостей об'єкта сприймання як детермінанти атракції, які, зводяться виключно до зовнішньої привабливості. Не рахуючи одиничних досліджень про вплив рівня IQ (Д. Бірн, 1973), самоприйняття (Х. Штробе, 1976) на рівень виникнення атракції, можна констатувати, що ця сфера практично не досліджена, між тим очевидно, що звести увесь об'єм чинників, що детермінують виникнення атракції, лише до зовнішньої привабливості, неможливо, оскільки в процесі навіть поверхневої міжособистісної взаємодії проявляються багато інших характеристик партнерів, які впливають на подальше спілкування та взаємодію [2].

У структурі особистості атрактивного психолога Р.В. Овчарова виділяє наступні три групи якостей, які обумовлюють успішну практичну діяльність:

1) високий рівень пізнавальних процесів (сприймання, пам'ять, мислення, уява) та емоційно-вольові процеси і психоемоційні стани (стриманість, стабільність, стресостійкість, самовладання, життєрадісність, цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, активність);

2) самокритичність, адекватна самооцінка та рівень домагань, здатність до самоаналізу, саморегуляція та самоконтроль;

3) комунікабельність, емпатійність, візуальність як зовнішня привабливість та ораторські здібності як здатність впливати, навіювати і переконувати [4].

На думку З.О. Киреевої, соціально-психологічна структура атракції є чотирирівневою ієрархічною системою соціально-

психологічних якостей, що мають міжкомпонентні і міжрівневі зв'язки:

- рівень соціально-психологічних якостей, пов'язаних із загальнопсихологічними властивостями;
- рівень соціально-психологічних здібностей;
- рівень соціально-психологічних якостей, що формуються в групі;
- рівень соціально-психологічних якостей, пов'язаних із соціальною поведінкою й позицією особистості [2].

Однак, відсутність у даній моделі такого чинника, як зовнішня привабливість об'єкта взаємодії, позбавляє її можливості претендувати на універсальність та широке використання.

Особистісні якості складають важливий фундамент професійної успішності та атрактивності практичного психолога. Важливими моральними якостями вважаються доброзичливість, шанобливе ставлення до людей, чуйність, альтруїзм, гуманність, інтелігентність. Велике значення для практичного психолога мають комунікативні якості: вміння розуміти інших людей й психологічно коректно впливати на них. Психолог повинен мати не лише психологічні знання, але й психологічну інтуїцію. Також важливими є привабливість, товариськість, тактовність, ввічливість, вміння слухати й розуміти інших. Загальне ставлення до життя й діяльності проявляється в таких значущих для психолога особистісних якостях, як відповідальність, організованість, оптимізм, відкритість, допитливість, спостережливість, самостійність суджень, креативність, гнучкість поведінки, здатність до рефлексії своїх переживань. Велике значення мають такі емоційні прояви, як невимушеність, природність і щирість у спілкуванні, стійкість до стресу, емоційна стабільність, емпатійність, впевненість у своїй поведінці з клієнтом.

До необхідних вольових якостей атрактивного психолога відносяться наполегливість, толерантність, самовладання, відсутність надмірної самовпевненості й віри в непогрішність своїх психологічних висновків. Надмірна демонстративність поведінки психолога відштовхує клієнта.

Атрактивному практичному психологові важливо мати адекватну самооцінку, розуміти свої індивідуальні особливості, здібності, сильні й слабкі сторони. Корисно знати способи компенсації власних недоліків [5].

Отже, разом зі значним об'ємом розробок в даній галузі відчутна й недостатність досліджень з таких питань, як місце атракції в системі міжособистісних стосунків ті відсутність єдиної концептуальної моделі соціально-психологічної структури атракції.

Об'єкт дослідження : атракція як соціальна установка.

Предмет дослідження : соціально-психологічна структура атракції практичного психолога.

Мета дослідження : вивести та емпірично обґрунтувати ідеальну модель соціально-психологічної структури атракції практичного психолога.

Методи та процедура дослідження. Методи дослідження: теоретичний аналіз, опитування, психодіагностичні методи, метод експертних оцінок, методи математико-статистичної обробки даних.

В ході емпіричного дослідження були використані наступні методики: модифікований семантичний диференціал, "Анкета якостей та здібностей, необхідних для успішної діяльності психолога", опитувальник "Соціально-психологічні характеристики суб'єкта спілкування" [3, с.575-581].

У дослідженні брали участь учні 11-х класів загальноосвітніх шкіл Чернігівської області – 232 особи, адміністрація шкіл (директор та заступники директора) – 100 осіб, практичні психологи – 36 осіб цих же шкіл. Загальна кількість досліджуваних – 368 осіб.

Досліджуваним була запропонована інструкція описати за допомогою наведених методик образ ідеального психолога, який би їм подобався. Психологам треба було охарактеризувати образ психолога, який би подобався своїм клієнтам. На нашу думку, така інструкція дає змогу виявити ідеальну модель атракції практичного психолога.

Аналіз результатів. При обробці результатів використовувалась програма SPSS (факторний аналіз, ANOVA та t-критерій Ст'юдента).

Спочатку за допомогою аналізу середніх величин ми виявили характеристики, які називали досліджувані при описанні ідеального психолога. На нашу думку, образи, які існують у свідомості учнів, адміністрації та самих психологів повинні відрізнятися, оскільки різняться їх вік, життєвий досвід, рівень домагань до інших, статус, знання обов'язків та особливостей роботи психолога. Тому ми порівняли образи ідеального психолога, які описали учні, психологи та адміністрація.

Для того, щоб виявити, чи різняться уявлення про ідеального психолога у досліджуваних, ми спочатку порівняли результати оцінювання характеристик ідеального образу психолога учнями, адміністрацією й практичними психологами за допомогою ANOVA. Виявили, що найменш вимогливими до ідеального психолога є учні. Їхня оцінка образу ідеального психолога була вищою за оцінку інших лише за 11 параметрами: відкритість, енергійність, швидкість, роздратованість ($p \leq 0,05$), привабливість, краса ($p \leq 0,05$), веселість, жіночність ($p \leq 0,05$), адаптивність, пластичність і виразність рухів.

Оцінка образу ідеального психолога самими психологами виявилася вищою за такими параметрами: компетентність, відповідальність, справедливість, дружелюбність, чесність, толерантність ($p \leq 0,05$), тактовність ($p \leq 0,05$), культурність, вміння зберігати таємницю, пунктуальність ($p \leq 0,05$), надійність, переключення уваги, образне мислення, комунікативні здібності, вербальні здібності, ораторські здібності, здатність до самоконтролю, врівноваженість, співпереживання, саморозвиток ($p \leq 0,05$), інтерес та повага до інших людей, творчість, ставлення до себе та ставлення до інших. Психологи оцінили труднощі у спілкуванні, пов'язані зі ставленням до партнера, а також з умінням організувати взаємодію, як найменш виражені в ідеального психолога.

Найвимогливішими до ідеального психолога є представники адміністрації (директори та завучі шкіл). Їх оцінка ідеального психолога виявилася вищою за всіма іншими показниками. Достовірними є відмінності за наступними шкалами: комунікабельність ($p \leq 0,05$), доброта ($p \leq 0,05$), активність ($p \leq 0,05$), винахідливість ($p \leq 0,05$), скромність ($p \leq 0,05$), цілеспрямованість ($p \leq 0,05$), ерудованість ($p \leq 0,05$), врівноваженість ($p \leq 0,05$), рішучість ($p \leq 0,05$), вміння співпрацювати ($p \leq 0,05$), розуміння ($p \leq 0,05$), гнучкість ($p \leq 0,05$), вміння викликати довіру ($p \leq 0,05$), оптимізм ($p \leq 0,05$), чуйність ($p \leq 0,05$), авторитетність ($p \leq 0,05$), гармонійність ($p \leq 0,05$), вміння слухати ($p \leq 0,05$), прогресивність ($p \leq 0,05$), концентрація уваги ($p \leq 0,05$), стійкість уваги ($p \leq 0,05$), образна пам'ять ($p \leq 0,05$), словесно-логічна пам'ять ($p \leq 0,05$), довготривала пам'ять ($p \leq 0,05$), здатність до самостереження ($p \leq 0,05$), саморозвиток ($p \leq 0,05$), спрямованість на самовдосконалення ($p \leq 0,05$), цікавість ($p \leq 0,05$), а також адміністрація школи оцінила такі труднощі у спілкуванні, як експресивно-вербальні, соціально-перцептивні та зовнішні обставини, як найменш характерні для ідеального психолога.

Отже, для учнів атрактивність психолога більшою мірою виражається у характеристиках зовнішності, важливим для них є також прояв жіночності (можливо образ психолога у них асоціюється з образом матері, яка повинна піклуватися та оберігати дитину, якою і є, по суті, кожен учень).

Самі психологи більше уваги приділяють характеристикам, важливим у спілкуванні, взаємодії з іншими людьми, тобто безпосередньо пов'язаним з професійною діяльністю.

На думку ж адміністрації, атрактивний психолог повинен мати добре розвинуті когнітивні та перцептивні здібності, а також постійно розвиватися як у професійній сфері, так і в особистісному плані.

За допомогою аналізу середніх величин ми виявили характеристики, які досліджувані вважають найважливішими при

описанні ідеального психолога. Образи, які існують у свідомості учнів, адміністрації та самих психологів мають певні відмінності.

Образ ідеального психолога в учнів характеризується, в першу чергу, добре розвиненими комунікативними здібностями, а також якостями, що допомагають успішній взаємодії з оточуючими людьми.

Ідеальний психолог, на думку самих психологів, також володіє добре розвиненими комунікативними здібностями та якостями, що забезпечують успішність взаємодії з оточуючими людьми, в першу чергу, – з клієнтами. Характеризуючи образ ідеального психолога, психологи також вказують, що він повинен вміти контролювати себе, бути врівноваженим. Саме психологи наголошують на позитивному ставленні до себе, оскільки розуміють, що лише, приймаючи себе такими, якими ми є, вони можуть прийняти й інших людей. Цьому сприяє також толерантність.

Аналізуючи оцінку образу ідеального психолога адміністрацією, ми можемо сказати, що директори та заступники директорів також акцентують увагу на розвитку комунікативних здібностей і вмінні взаємодіяти з іншими людьми. Але вони наголошують, що психолог повинен мати розвинені когнітивні здібності, гарну ерудицію і прагнути до самовдосконалення.

Отже, ми виявили складові ідеальної моделі атракції практичного психолога для кожної з груп вибірки. Завданням нашого дослідження стала розробка структури ідеальної моделі атракції. Для цього нами був застосований факторний аналіз. Оскільки моделі різнилися у трьох групах вибірки, то й факторний аналіз ми проводили окремо для кожної групи.

Факторний аналіз, проведений у групі "учні", дозволив виокремити 3 фактори. Перший фактор (вклад у загальну дисперсію становив 21,6%) характеризує зовнішню привабливість психолога та особливості його стилю діяльності (активність, відповідальність, врівноваженість).

Другий фактор (вклад у загальну дисперсію – 11%) містить характеристики, які описують комунікативну сферу (вербальні здібності, інтерес та повага до оточуючих, ораторські здібності, зацікавленість), когнітивні здібності (концентрація та переключення уваги, образна і словесна пам'ять) та вольові якості (самоконтроль, самовладання, саморозвиток).

Третій фактор (вклад у загальну дисперсію – 10,9%) містить наступні характеристики: вміння слухати, співпереживання, уміння зберігати таємницю, ставлення до оточуючих, чуйність.

За допомогою факторного аналізу в групі "адміністрація" ми виокремили знову ж таки 3 фактори. В перший фактор (вклад у

загальну дисперсію становив 21,3%) увійшли характеристики, які описують зовнішню привабливість психолога (привабливість, краса, приємність, вміння подобатися оточуючим, симпатичність), особливості його індивідуального стилю діяльності (цілеспрямованість, винахідливість, впевненість, гнучкість, врівноваженість, енергійність, оригінальність, творчість, здатність до співпраці, акуратність, відкритість, швидкість).

Другий фактор (вклад у загальну дисперсію – 17,6%) містить наступні характеристики: концентрація уваги, оптимізм, самоспостереження, справедливість, словесна пам'ять, альтруїзм, почуття гумору, образна пам'ять, короточасна пам'ять, адаптивність, спокійність, пластичність, прагнення до самовдосконалення.

Третій фактор (вклад у загальну дисперсію – 11,5%) характеризує особливості спілкування психолога (комунікативні здібності, вміння слухати, вербальні здібності, вміння зберігати таємницю, тактовність, комунікабельність, дружелюбність, вміння викликати довіру), а також його компетентність, відповідальність, пунктуальність.

У групі “психологи” було виділено також три фактори. В перший фактор (вклад у загальну дисперсію – 27,2%) увійшли характеристики, що описують зовнішню привабливість психолога, особливості його індивідуального стилю діяльності та перцептивні здібності.

Другий фактор (вклад у загальну дисперсію – 20,3%) містить характеристики, що описують когнітивну сферу психолога.

Третій фактор (вклад у загальну дисперсію – 17,3%) містить наступні характеристики: компетентність, вміння зберігати таємницю, відповідальність, дружелюбність, самовладання, комунікативні здібності, толерантність, справедливість, вербальні здібності, чесність, самоконтроль, саморозвиток.

Отже, порівнявши ідеальні моделі атракції та структури ідеальної моделі атракції різних груп, ми дійшли висновку, що хоча самі моделі атракції дещо відрізняються, та їх структури є майже ідентичними й відповідають трикомпонентній структурі: емоційна складова, когнітивна та конативна (поведінкова). Відмінності в структурах спостерігаються в наступних фактах: в семантичному просторі учнів об'єднуються когнітивні, вольові та комунікативні особливості, а соціально-перцептивні якості виокремлюються в іншу групу, в той час, як для адміністрації та психологів характерно об'єднання перцептивних якостей з індивідуальним стилем діяльності та виокремлення комунікативних якостей.

Оскільки практичному психологу доводиться постійно мати справу з різними клієнтами: як з учнями та їхніми батьками, так і з педколективом і керівництвом шкіл, то ми спробували вивести загальну структуру ідеальної соціально-психологічної моделі

атракції практичного психолога, для чого застосували факторний аналіз результатів усєї вибірки.

Факторний аналіз дозволив нам виділити три фактори (рис 1). Перший фактор (вклад у загальну дисперсію – 16,7%) містить характеристики, які описують емпатійні здібності (уміння слухати, уміння викликати довіру до себе, чуйність, розуміння), кмітливість (гнучкість, винахідливість, ерудиція, оптимізм), а також життєву позицію (відповідальність, компетентність, оригінальність). Ми умовно назвали цей фактор “Диспозиційність”.

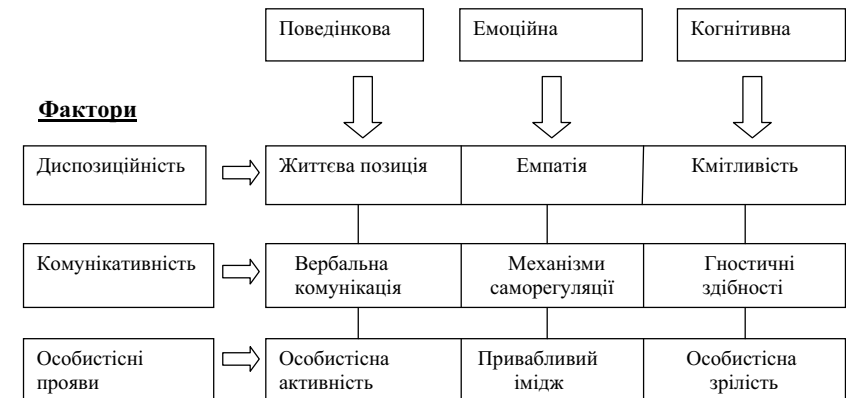

Рис.1 Ідеальна модель соціально-психологічної структури атракції практичного психолога

У другий фактор (вклад у загальну дисперсію – 14,3%) увійшли характеристики комунікативної сфери: вербальна комунікація (вербальні здібності, ораторські здібності, комунікативні здібності), гностичні здібності (концентрація уваги, образна пам'ять, переключення уваги, розподіл уваги, словесна пам'ять, довготривала пам'ять) та механізми саморегуляції (самоспостереження, самоконтроль, саморозвиток), що дозволило нам інтерпретувати даний фактор як “Комунікативність”.

Третій фактор (вклад у загальну дисперсію – 12,8%) містить характеристики, які описують зовнішню привабливість (імідж) психолога (привабливість, вміння подобатися оточуючим, краса, симпатичність), його активність (швидкість, енергійність, рішучість) та характеристики особистісної зрілості (впевненість, урівноваженість, спокійність, веселість). Фактор отримав назву “Особистісні прояви”.

Висновок. Отже, в результаті емпіричного дослідження виділилися три фактори (диспозиційності, комунікативності та фактор

особистісних проявів), на основі яких розроблено ідеальну соціально-психологічну модель атракції практичного психолога.

Перспективами подальшого дослідження нами бачиться розробка програми розвитку позитивного іміджу майбутніх психологів.

Список використаних джерел

1. Гозман Л. Я. Психология эмоциональных взаимоотношений / Л. Я. Гозман – М. : Изд-во Московского университета, 1987. – 175 с.
2. Киреева З. А. Социально-психологическая структура атракции и ее влияние на социометрический статус личности : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Киреева Зоя Алексеевна. – Курган, 2008. – 148 с.
3. Лабунская В. А. Экспрессия человека: общение и межличностное познание / В. А. Лабунская. – Ростов н/Д : Феникс, 1999. – 608 с.
4. Овчарова Р.В. Практическая психология образования: Учебное пособие (мультимедийное сопровождение курса в схемах и комментариях) / Р. В. Овчарова. – Курган, 2001. – 210 с.
5. <http://psylist.net/psytera/00004.htm>

This article is sacred to consideration of interpersonal attraction as a social attitude. The ideal model of socialpsychological structure of attraction of practical psychologist is shown out on the basis of theoretical analysis and empiric research.

Keywords: attraction, interpersonal interaction, socialpsychological structure of attraction.

Отримано: 13.03.2010

УДК 159.223:331.36

А.С. Пятакова

Детермінанти формування стратегії професійного розвитку особистості в організаційному середовищі

Стаття представляє поняття стратегій професійного розвитку особистості та основне підґрунтя для конструювання таких стратегій. Подано структуру психологічних детермінант формування особистістю власної стратегії професійного розвитку.

Ключові слова: стратегія професійного розвитку, активність особистості.

Статья представляет понятие стратегий профессионального развития личности и основу для конструирования таковых стратегий. Подается структура психологических детерминант формирования личностью собственной стратегии профессионального развития.

Ключевые слова: стратегия профессионального развития, активность личности.

Дослідження стратегій професійного розвитку набуває останнім часом все більшої актуальності через бурхливий розвиток сфери управління персоналом на території СНД. Досвід практичної діяльності HR-менеджерів втім не спрямовується на визначення спрямованості та уявлень особистості щодо її стратегічного розвитку у професійній сфері. Незначною є і кількість теоретичних напрацювань у сфері професійних особистісних стратегій. Дана стаття присвячена спробі виокремити групи детермінуючих факторів стратегічного планування професійного розвитку особистості.

Поняття “стратегії професійного розвитку” розглядалось психологами-теоретиками та практиками лише дотично, з точки зору проблеми професіоналізму та професійного розвитку у динаміці, при цьому мало уваги приділялося конструюванню уявлень особистості про власний професійний розвиток. Що і не дивно – власне “справжню” альтернативність у виборі професії вітчизняний фахівець отримав досить недавно. Постає проблема несформованості уявлення про власний професійний розвиток, а, отже, відсутності стратегічного бачення власного професійного розвитку. Хоча на практиці особистість стикається з певними елементами планування власного розвитку у професійній сфері (навіть відмовляючись приймати будь-які рішення), подібний підхід важко назвати стратегічним.

Визначимось з поняттям “стратегія професійного розвитку”.

Перш за все, звернемося до поняття “стратегія професійного розвитку особистості”. “Стратегія” у найширшому її розумінні – є план послідовних дій для досягнення певного результату. Розрізняючи терміни “стратегія” і “тактика”, говорять про довготривалість плану у випадку стратегії. У поняття “стратегія особистості” обов’язково входять і особистісні фактори, що впливатимуть на дане явище – особистісні уявлення, розуміння шляху власного розвитку. Додаючи у поняття атрибут професійного розвитку особистості, ми спрямовуємо визначення явища у певну сферу життя. Отже, стратегію професійного розвитку можна окреслити як особистісне уявлення та тлумачення подальшого розвитку особистості у професійній сфері, що включає професійні цілі, шляхи їхнього